

Четврт национален план и Трет двогодишен извештај за климатски промени

(Број на проектот во УНДП 00110592)

УПАТСТВО ЗА
МЕЃУСЕКТОРСКА
ПРИОРЕТИЗАЦИЈА НА
МЕРКИТЕ ЗА УБЛАЖУВАЊЕ
И АДАПТАЦИЈА

Април 2020 година

Наташа Марковска, главен технички советник
natasa@manu.edu.mk

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Овој документ е изработен во рамките на Четврт национален план и Трет двогодишен извештај за климатски промени со техничка и финансиска поддршка од United Nations Development Program (UNDP) и the Global Environment Facility (GEF).

Содржина

1. Вовед	3
1.1. Намена на документот.....	3
1.2. Поставување на работите	3
2. Критериуми.....	4
2.1. Избор.....	4
2.2. Пондерирање.....	5
3. Оценување	7
4. Рангирање	9
5. Примери.....	9
5.1. Хипотетички пример.....	9
5.2. Примена во вистинска ситуација.....	12
6. Заклучоци и препораки	15

Апстракт

Овој документ претставува методологија за партиципаторна приоритизација (приоритизација со учество на чинителите) и согледување на различните перспективи и ставови на чинителите во врска со критериумите што треба да се земат предвид, нивната важност, како и со учинот на проектот според конкретен критериум. Оваа методологија е од општа природа - применлива е за приоритизација на проекти во која било област, вклучително и во областите ублажување и адаптација на климатските промени. Исто така, може да се користи и кога има комбинација на две или повеќе области, таканаречена меѓусекторска приоритизација, вклучително и меѓусекторска приоритизација на проекти за ублажување и адаптација. Може да се применува за проекти кои ќе се спроведуваат и на локално и на национално ниво. На крај се добива листа со проекти подредени по приоритет, креирана со учество на чинителите.

1. Вовед

1.1. Намена на документот

Во денешно време значително се зголемува потребата од приоритизација на проекти, активности, мерки и политики со партиципаторен пристап и користење на повеќе критериуми. Сè повеќе потребни се листи со приоритетни проекти кои се дел од акциски планови и програми во многу области, а кои содржат и мислења од релевантните чинители од различни сектори (владата, јавниот сектор, приватниот сектор, граѓанското општество, академскиот сектор, граѓаните). Чинителите вообичаено имаат различни перспективи и ставови за тоа:

- Кои критериуми треба да се земат предвид?
- Која е важноста на секој од одбраните критериуми?
- Која е учинотот на конкретен проект според определен критериум?

Целта на овој документ е да понуди методологија за согледување на различните перспективи и ставови на чинителите во врска со трите прашања дадени погоре и подготовка на ранг-листа за понудените проекти. Оваа методологија е од општа природа - применлива за приоритизација на проекти во која било област (понатаму проектна област) или пак комбинација на две или повеќе области (меѓусекторска приоритизација), на локално или национално ниво. Како таква, ќе може да се применува за приоритизација во функција на акциски планови за ублажување, акциски планови за адаптација, како и за општи акциски планови за климатски промени каде треба да се направи приоритизација на проекти од двете области, и ублажување и адаптација.

1.2. Подготовка

Процесот треба да започне со брза **анализа на чинителите** – со која ќе се идентификуваат релевантните чинители и ќе се соберат и анализираат квалитативни информации со цел да се утврдат нивните интереси, моќ и влијание. Анализата на чинителите треба да ја направи лице кое има вештини за мотивирање на чинителите и длабоко познавање на проектната област, во соработка со субјектот кој ја организира или кој има корист од приоритизацијата (тоа може да е министерство, општина, донатор, финансиска институција итн.).

Идентификуваните чинители треба да се поканат на **работилница за приоритизација** која треба да ја води **модератор**, истото лице што ја направило анализата на чинителите и е подготвено да ги ангажира и да комуницира соодветно со учесниците. Во најмала рака, треба да се обезбеди **учество на најмалку еден претставник од секоја група на чинители** – владата (различни министерства), јавниот сектор, приватниот сектор, граѓанскиот сектор, академскиот сектор и граѓаните, но колку повеќе чинители учествуваат, толку подобро. Поканата треба да содржи дневен ред за работилницата за приоритизација и листа со проекти кои треба да се приоритизираат.

2. Критериуми

2.1. Избор

Изборот на критериумите во голема мера зависи од целта на приоритизацијата - дали е целта составување на листа со приоритетни проекти кои треба да се предложат до институција за финансирање, или пак е целта изработка на акциски план или програми за дадена област(и). Во првиот случај, речиси сите финансиски институции имаат свои критериуми за избор на проекти, така што тие критериуми треба да се земат предвид и врз нив да се заснова приоритизацијата. Во вториот случај, модераторот треба да претстави група критериуми кои, како најдобри практики, вообичаено се користат за приоритизација во проектната област. Критериумите што се најдобри практики треба да се претстават еден по еден, со фокус на нивната релевантност и квалитативни и квантитативни вредности за конкретната ситуација. Потоа, преку интерактивна дискусија и гласање, чинителите треба да ги изберат критериумите што ќе ги применуваат. **Критериуми кои се најдобри практики за Ублажување и Адаптација** се:

- еколошка ефективност (М)
- економска ефективност (М)
- инвестиции (А, М)
- засегната популација (луѓе или видови) (А)
- просторен опсег на влијание (А)
- проблематичност за спроведување (А, М)
- достапност на можности за финансирање (А, М)
- мониторинг (А, М)
- мерливост на резултати (А, М)
- придружни придобивки (А, М)

Бројот на избрани критериуми треба да се дискутира со чинителите. Со цел да се намали сложеноста и да не се оди во непотребни детали, се препорачува **групата на избрани критериуми да не вклучува повеќе од пет критериуми**. Со цел да ја објасниме постапката за приоритизација, ќе претпоставиме дека бројот на избрани критериуми е 5. Потоа, секој од критериумите се запишува на посебен лист хартија, а на чинителите им се даваат 5 налепници кои треба да ги залепат на листовите со критериуми што сметаат дека треба да се изберат. **Првите пет критериуми со најголем број налепници ќе се изберат како критериуми за приоритизација**. Модераторот ја води дискусијата и помага при одлучување доколку повеќе од пет критериуми имаат еднаков број на налепници. За нив може да се организира втор циклус гласање, при што ќе се бира само од критериумите што имаат еднаков број на налепници. Доколку треба, оваа постапка може да се повтори и неколку пати..

Доколку се врши **меѓусекторска приоритизација** се препорачува да се направи приоритизација на проектите за ублажување и адаптација одделно, и потоа првите Х проекти за ублажување и првите У проекти за адаптација (Х и У ќе ги одредат чинителите во дискусија што ќе ја води модераторот) ќе се приоритизираат со примена на следните **критериуми**:

- Итност
- Придонес за пристапување во ЕУ
- Проблематичност за спроведување

- Достапност на можности за финансирање

Модераторот може да ги дискутира препорачаните критериуми за меѓусекторска приоретизација на проекти за ублажување или адаптација со чинителите, и истите се ревидираат/дополнат доколку е потребно.

2.2. Пондерирање

Штом ќе се утврдат петте критериуми, чинителите треба да ги кажат своите ставови во врска со важноста на секој од избраните критериуми. Модераторот треба да им објасни дека за секој избран критериум треба да изберат една од овие три опции:

1 – критериумот е со ниска важност

2 – критериумот е со средна важност

3 – критериумот е со висока важност

Секој чинител треба да добие табела, и да ја пополни.

Табела 1: Важност на критериуми согласно ставовите на чинителот x

Избрани критериуми	Важност: 1 - ниска; 2 - средна; 3 - висока
C1	
C2	
C3	
C4	
C5	

Врз основа на пополнетите табели, ќе се пресметаат **пондерите за секој критериум** со собирање на неговите нивоа на важност од сите чинители и тој збир ќе се подели со двојниот збир на нивоата на важност по чинители и по критериуми.

$$W_i = \frac{\sum_{x=1}^S \text{НИВО НА ВАЖНОСТ}_{xi}}{\sum_{i=1}^5 \sum_{x=1}^S \text{НИВО НА ВАЖНОСТ}_{xi}}$$

каде

i е дадениот критериум,

W_i е пондерот на критериумот C_i ,

S е бројот на чинители кои учествуваат во приоретизацијата.

За проверка, збирот на пресметаните пондери треба да изнесува 1:

$$W_1 + W_2 + W_3 + W_4 + W_5 = 1$$

3. Оценување

Штом ќе се избераат критериумите и ќе се утврдат соодветните пондери за секој критериум, може да се почне со оценување на влезната листа од n проекти. **Секој чинител го оценува секој проект според секој критериум.** Препорачаните оценки се од 1 до 5, при што 5 се дава за проектот кој го вреднуваат највисоко за дадениот критериум.

Секој чинител ја добива следната табела (**табела за оценување**) во која треба да ги внесат оценките за секој проект во однос на секој критериум, при што оценките се од 1 до 5: 1 – недоволен, 2 – доволен, 3 – добар, 4 – многу добар, 5 – одличен.

Табела 2: Табела за оценување на чинителот x

Чинител x	C1	C2	C3	C4	C5
Проект 1	оценка $_{11}$				
Проект 2			оценка $_{32}$	оценка $_{42}$	
Проект n		оценка $_{2n}$			

Врз основа на табелите за оценување, ќе се пресметаат поените дадени за секој проект од секој чинител, со употреба на следната формула:

$$\text{Резултат}_{xi} = \sum_{y=1}^5 \text{оценка}_{yi} * W_y$$

Како резултат, ќе се добие **табела со поени** за секоја засегната страна, како оваа дадена подолу:

Табела 3: Табела со резултати на чинителот x

Чинител x	Резултат
Проект 1	Резултат $_{x1}$
Проект 2	Резултат $_{x2}$
Проект n	Резултат $_{xn}$

4. Рангирање

Штом ќе се пополни табелата со поените за секоја засегната страна, се пресметуваат поените за секој проект, како збир од поените дадени од сите засегнати страни за тој проект:

$$\text{Резултат}_i = \sum_{x=1}^S \text{Резултат}_{xi}$$

На крај ќе се добие табела со рангирани проекти, каде позицијата на секој проект се определува согласно добиените резултати. На прво место е проектот со најголем резултат, додека проектот со најмал резултат ќе биде рангиран како последен.

	Резултат	Ранг
Проект 1	Резултат 1	
Проект 2	Резултат 2	$1 = \max (\text{Резултат}_i)$
		$n = \min (\text{Резултат}_i)$
Проект n	Поени n	

5. Примери

5.1. Хипотетички пример

Шест засегнати страни (S1, S2, ..., S6) избираат пет критериуми за оценување (C1, C2, ..., C5) и го кажуваат своето мислење за важноста на секој од овие критериуми, како што може да се види во табелата подолу.

	S1	S2	S3	S4	S5	S6	Σ	Wi	
C1	3	3	2	3	3	1	15	0.25	
C2	2	3	1	2	2	2	12	0.20	
C3	2	1	1	1	3	1	9	0.15	
C4	1	1	1	1	1	1	6	0.10	
C5	3	3	3	3	3	3	18	0.30	
							Σ	60	1.00

Важноста на секој критериум во табелата е збир од важноста што секој чинител му го дал на тој критериум - 15 за C1, 12 за C2, ... 18 за C5. Збирот е 60 (збир на важностите на сите критериуми утврдени од сите чинители). Пондерот на секој критериум е односот меѓу доделената важност и вкупната важност – $W1=15/60=0.25$, $W2=12/60=0.2$, ..., $W5=18/60=0.30$. Сумата на петте пондери е 1, со што се потврдува дека пондерите се точно пресметани.

Пример: $3*0.25+5*0.20+3*0.15+1*0.10+5*0.30 = 3.80$

Табелите за оценување и бодување за секој чинител се дадени подолу.

Чинител 1						
Критериум	C1	C2	C3	C4	C5	
Пондер	0.25	0.20	0.15	0.10	0.30	Поени
Проект 1	3	4	5	2	3	3.40
Проект 2	2	5	4	2	3	3.20
Проект 3	5	5	2	4	2	3.55
Проект 4	3	5	3	1	5	3.80
Проект 5	1	4	3	3	3	2.70
Проект 8	2	2	2	3	1	1.80
Проект 7	4	4	2	4	3	3.40
Проект 8	5	4	5	4	4	4.40

Чинител 2						
Критериум	C1	C2	C3	C4	C5	
Пондер	0.25	0.20	0.15	0.10	0.30	Поени
Проект 1	2	3	5	3	2	2.75
Проект 2	3	4	5	3	4	3.80
Проект 3	4	4	2	5	2	3.20
Проект 4	5	4	4	2	5	4.35
Проект 5	2	3	3	2	4	2.95
Проект 8	3	3	1	3	2	2.40
Проект 7	1	5	1	3	2	2.30
Проект 8	4	4	4	4	5	4.30

Чинител3						
Критериум	C1	C2	C3	C4	C5	
Пондер	0.25	0.20	0.15	0.10	0.30	Поени
Проект 1	1	5	5	5	3	3.40
Проект 2	2	5	4	4	5	4.00
Проект 3	4	4	2	4	3	3.40
Проект 4	4	4	4	3	4	3.90
Проект 5	3	2	2	1	5	3.05
Проект 8	4	3	2	4	3	3.20
Проект 7	4	5	3	5	4	4.15
Проект 8	3	4	3	4	4	3.60

Чинител 4						
Критериум	C1	C2	C3	C4	C5	
Пондер	0.25	0.20	0.15	0.10	0.30	Поени
Проект 1	5	3	5	3	4	4.10
Проект 2	3	4	5	3	3	3.50
Проект 3	4	5	2	5	4	4.00
Проект 4	3	4	3	3	5	3.80
Проект 5	3	5	4	2	4	3.75
Проект 8	1	2	1	2	2	1.60
Проект 7	4	3	2	4	3	3.20
Проект 8	4	4	4	5	5	4.40

Чинител5						
Критериум	C1	C2	C3	C4	C5	
Пондер	0.25	0.20	0.15	0.10	0.30	Поени
Проект 1	3	2	4	3	1	2.35
Проект 2	4	3	5	2	4	3.75
Проект 3	4	4	2	4	2	3.10
Проект 4	5	4	4	1	5	4.25
Проект 5	2	3	3	2	4	2.95
Проект 8	3	3	1	4	2	2.50
Проект 7	1	5	1	4	2	2.40
Проект 8	4	3	4	3	5	4.00

Чинител6						
Критериум	C1	C2	C3	C4	C5	
Пондер	0.25	0.20	0.15	0.10	0.30	Поени
Проект 1	2	4	4	5	2	3.00
Проект 2	2	4	3	4	4	3.35
Проект 3	3	3	2	5	3	3.05

Проект 4	3	4	3	3	5	3.80
Проект 5	2	2	2	1	4	2.50
Проект 8	4	4	2	5	3	3.50
Проект 7	5	4	3	4	3	3.80
Проект 8	3	4	3	5	4	3.70

Вкупно, проектот 8 има најголем резултат, така што тој е проект со највисок приоритет, и по него следат проектот 4 и проектот 2.

Пример: **20.30** = 3.55+3.20+3.40+4.00+3.10+3.05

	Поени	Ранг		Поени	Ранг
Проект 1	19.00	6	Проект 5	17.90	7
Проект 2	21.60	3	Проект 6	15.00	8
Проект 3	20.30	4	Проект 7	19.25	5
Проект 4	23.90	2	Проект 8	24.40	1

5.2. Примена во вистинска ситуација

Приоретизација со учество на чинители во рамките на Студијата „Потенцијал за ублажувањето на климатските промени во националниот транспортен сектор“ во рамките на проектот „Трет национален план до УНФЦЦ“

Влезна листа со проекти кои треба да се приоретизираат

Сите политики и мерки за ублажување кои се анализираа во студијата беа групирани во пет стратегии, и тоа:

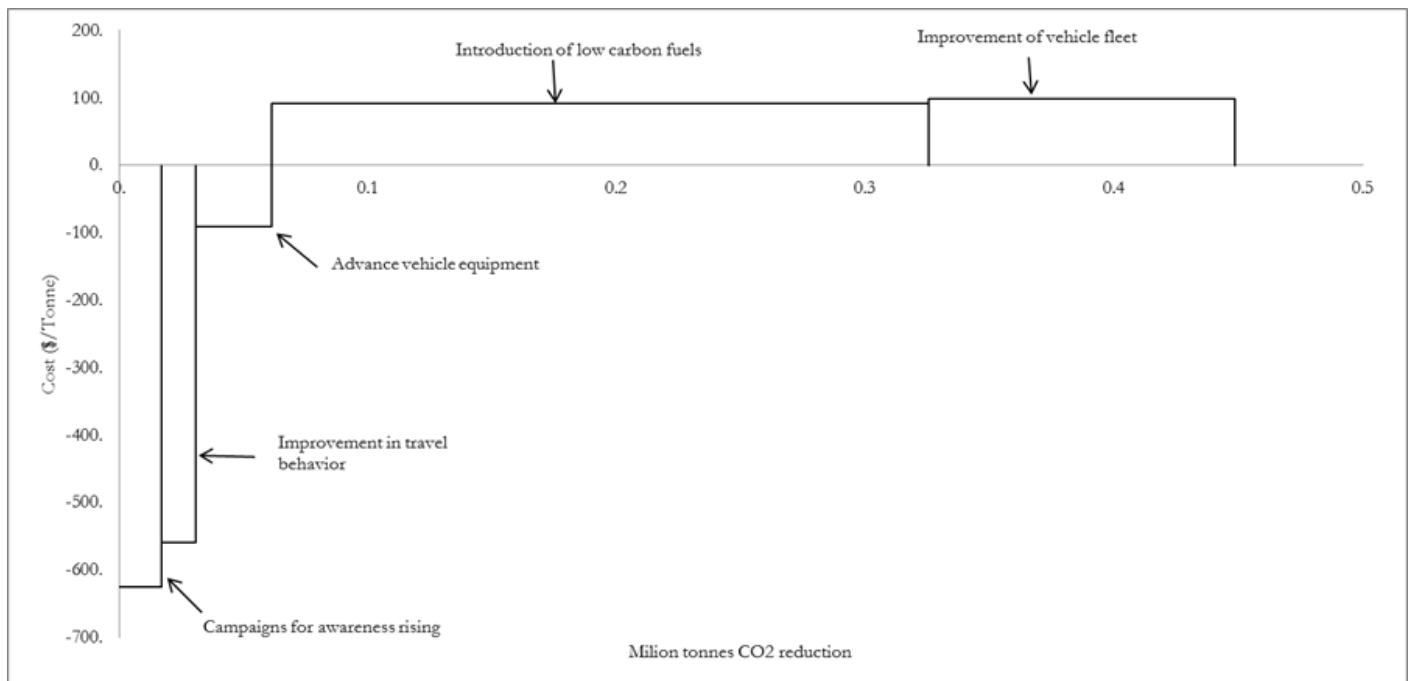
1. Подобрвање на возниот парк
2. Воведување на нискојаглеродни горива
3. Користење на јавен транспорт и велосипеди
4. Напредна опрема во возилата
5. Информативни кампањи

Овие стратегии беа приоретизирани од чинителите.

Работа со чинителите

Модераторот ги претстави активностите и дискутираше со чинителите за различни аспекти, односно за достапните податоци, за можни пречки при нивно спроведување, можностите за финансирање, за економските, еколошките и социјалните влијанија, мерливоста на нивните исходи и зошто тоа е важно, кои се потребни инвестиции и др.

Особено, на интерактивен начин беше претставена и објаснета Кривата на маргиналниот трошок за ублажување, еден од резултатите од анализата, така што чинителите собраа доволно знаење кое го искористија во следната фаза. Беа разгледани некои од најчесто користинетите критериуми за ублажување во однос на нивната применливост во конкретниот случај.

Кривата на маргиналниот трошок во стратегиите за ублажување во секторот транспорт

Критериуми за приоритизација

Со гласање, беа избрани следните пет критериуми врз основа на кои се вршеше приоритизација:

- Економска ефективност (цена на намалувањето)
- Околинска ефективност (обем на намалувањето)
- Изводливост (проблематичност за спроведување)
- Мерливост (проблематичност за мерење и потврдување на постигнатите намалувања на емисиите)
- Придружни придобивки (здравствени, диверсификација на приходите, нови работни места, квалитет на живот)

Активноста со пондерирање ги даде следните резултати

Пондерирање: Резултати	
Критериум	Пондер
C1 Економска ефективност	0.21
C2 Околинска ефективност	0.20
C3 Изводливост	0.22
C4 Мерливост	0.19
C5 Придружни придобивки	0.18
	Σ 1

Иако со прилично слични пондери (што значи дека според мислењето на чинителите, сите критериуми се речиси еднакво важни), засегнатите страни ѝ дадоа главна улога на „изводливоста“, како критериум кој има најголемо влијание врз „квалитетот“ на стратегијата за ублажување, по што следат економската и еколошката ефективност. Иако со малку пониски пондери, мерливоста на постигнатото

намалување на емисиите на стакленички гасови и придружните придобивки речиси еднакво влијаат врз квалитетот на стратегијата за ублажување.

Оценување и ранг листа

Од чинителите беше побарано да ја оценат секоја од петте стратегии за ублажување со оценки од 1 (најниска) до 5 (највисока) за секој критериум. Аналитичката фаза на проектот на ова задолжение обезбеди квантифицирани вредности за првите два критериума (околинска ефективност и економска ефективност) така што оценувањето согласно овие два критериума е прилично јасно. Во однос на преостанатите три критериуми, учесниците извршија оценување врз основа на сопственото разбирање и знаење. Резултатите од оценувањето се во продолжение:

Оценување: Резултати

Стратегија за ублажување/Ранг	Поени	Ранг
Подобрување на возниот парк	7.72	4
Воведување на нискојаглеродни горива	8.57	1
Подобрување на однесувањето при патување	7.78	3
Унапредување на опремата во возилата	7.10	5
Информативни кампањи	8.03	2

Поради највисока околинска ефективност, значителни здравствени и социо-економски придружни придобивки и релативно добра мерливост и изводливост, воведувањето на нискојаглеродни горива е победничката стратегија за ублажување во секторот транспорт. Ова е исто така во согласност со целите на ЕУ за уделот на биогорива во вкупната потрошувачка на енергија во транспортниот сектор која што треба да се спроведе во државата бидејќи е земја-кандидатка за членство во ЕУ.

Дефинитивно, најнискиот специфичен трошок (или највисоката економска ефективност) во комбинација со лесно спроведување беше одлучувачки фактор за второто место, кое го зазема стратегијата со спроведување на информативни кампањи. Сепак, многу тешко, па речиси и невозможно е да се мери намалувањето на емисиите што ќе се постигне со оваа мерка.

Од истите причини, и дополнително поради придружните здравствени придобивки, подобрувањето на начинот на кој се користи транспортот го зазема третото место на ранг листата. Квантификацијата и мерењето е сериозен проблем кај оваа стратегија за ублажување.

Иако со релативно висока околинска ефективност и специфичен трошок кој е сличен на трошокот за воведување на нискојаглеродни горива, подобрувањето на возниот парк се позиционираше прилично ниско на ранг листата. Ова е можеби така бидејќи за оваа мерка одлучува сопственикот на возилото, така што тешко се спроведува усогласена акција, како и фактот што инвестициите треба да дојдат од семејниот буџет, што директно влијае врз одлуката да се купи ново возило. Мерливоста на постигнатите намалувања на емисиите исто така може да бидат проблем, бидејќи се потребни детални и расчленети податоци за возилата, нивната потрошувачка и поминатите километри.

И на крајот, последна на ранг листата е стратегијата за ублажување поврзана со напредна опрема во возилата. Ова е така бидејќи оваа стратегија доби релативно скромни поени за сите критериуми. Овде повторно голем проблем е мерливоста на постигнатите намалувања, бидејќи е тешко да се евидентираат индивидуалните активности во рамките на оваа стратегија за ублажување.

6. Заклучоци и препораки

Наместо заклучок, процесот за приоретизација и потребните капацитети (човечки и технички) се претставени во табелата подолу, каде има и некои препораки кои ќе помогнат да се зголеми инклузивноста и ефикасноста на оваа методологија.

	Започнете со анализа на чинителите. Процесот треба да започне со брза анализа на чинителите – со која ќе се идентификуваат релевантните чинители и ќе се соберат и анализираат квалитативни информации со цел да се утврдат интересите, моќта и влијанието. Препорака: Како прв чекор, одлучете кои групи на чинители се релевантни. Групите може да се (но не само): владата (различни министерства), јавниот сектор, приватниот сектор, невладините организации, академскиот сектор и граѓаните.
	Спроведете работилница со учество на чинителите. Работилницата со учество на сите чинители ќе овозможи согледување на различните перспективи и ставови на чинителите во врска со критериумите што треба да се земат предвид при приоретизација, нивната важност и учинокот на проектот според даден критериум. Препорака: Во најмала рака, треба да обезбедите учество на најмалку еден претставник од секоја група на чинители, но подобро е да имате колку што е можно повеќе чинители кои учествуваат во оваа активност.
	Назначете вешт модератор со големи познавање на проектната област. Модераторот треба да ги претстави и дискутира различните аспекти на проектите кои се предмет на приоретизација, да одговара прашања, да ги претставува добрите примери и најдобрите практики, да мотивира и да поттикнува нови идеи. Особено, модераторот треба: • Да ги претстави критериумите кои се најдобра практика во областа на проектот и да разговара за нив во конкретниот контекст • Да претстави „што и како да се направи“ за секој чекор во процесот на приоретизација • Да даде поддршка за чинителите во текот на процесот на приоретизација

	Препорака: Модераторот треба да има вештини за мотивирање на чинителите и длабоко познавање на проектната област.
	Ангажирање на чинителите. Прашајте ги чинителите да ги кажат своите ставови за: • Критериумите врз основа на кои ќе се врши приоретизација (критериуми за приоретизација) Препорака: Нека биде едноставно - не повеќе од 5 критериуми. Направете пауза за кафе, штом засегнатите страни ќе ги изберат критериумите за приоретизација. Во текот на паузата, подгответе ја табелата со ниво на важност (Табела 1) и табелата за оценување (Табела 2) и отпечатете ги во доволен број примероци. Дистрибуирајте ги табелите до чинителите и прашајте ги да го дадат своето мислење за: • Важноста на критериумите за приоретизација • Вредноста на проектите според избраните критериуми Препорака: Соберете ги пополнетите табели за важноста и пресметајте ги пондерите додека чинителите ги пополнуваат табелите за оценување.
VectorStock www.vectorstock.com/00218127	Пресметајте ги резултатите. Согласно одговорот на чинителите, пресметајте го: • Резултатите за секој чинител • Свкупниот резултат за секој проект Препорака: Направете ранг листа на проектите, претставете ја и дискутирајте ја со чинителите. Одржувајте атмосфера на заемна почит и соработка.
	Изработете апликација за приоретизација. Не треба да биде комплицирано за некој ИКТ експерт да го претстави процесот на приоретизација во софтверска апликација. Наместо хартија и пенкала, чинителите ќе ги користат мобилните телефони и таму ќе ги внесат бараните информации. А со тоа веднаш ќе се пресметаат резултатите на проектите! Препорака: Преминете на е-приоретизација и заштедете време и хартија за сите. Тоа ќе овозможи ефикасност и намалување на емисиите на CO₂.